

Jaarverslag sept 2019- sept 2020

Bijzondere leerstoel

**Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid,
met bijzondere aandacht voor de maatschappelijke aspecten**

Ingesteld door het KSGV

Kenniscentrum voor Levensbeschouwing en Geestelijke
Volksgezondheid

aan de

Tilburg School of Catholic Theology
Tilburg University

Prof. dr. C.N. de Groot

1. Inleiding

Met ingang van 1 september 2019 is dr. C.N. de Groot vanwege het KSGV benoemd tot bijzonder hoogleraar aan de School of Catholic Theology van Tilburg University. De leeropdracht luidt “Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de maatschappelijke aspecten” en betreft de wetenschappelijke doordenking van het belang van zingevingsvraagstukken, zoals die zich in de huidige maatschappij en cultuur voordoen. Het betreft een aanstelling voor 0.2 fte.

De Raad van Toezicht rond de bijzondere leerstoel kent de volgende leden: prof. dr. M.H.F. (Marinus) van Uden, (voorzitter), hoogleraar religiepsychologie, en bijzonder hoogleraar 'Levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid, met bijzondere aandacht voor de psychologische aspecten' vanwege het KSGV aan Tilburg University; prof. dr. M. (Marcel) Sarot, hoogleraar fundamentele theologie en decaan tot 1 september 2020) Tilburg School of Catholic Theology, Tilburg University; prof. dr. G.A.F. (Staf) Hellemans hoogleraar religiesociologie, Tilburg School of Catholic Theology, Tilburg University (per 18 maart 2020: prof. dr. J. (Jan) Loffeld, hoogleraar praktische theologie, Tilburg School of Catholic Theology, Tilburg University); mevr. dr. C.G.M. (Lia) Vergouwen, cultuur- en godsdienstpsycholoog, staf lid Karmelitaans Centrum voor Spiritualiteit te Haarlem en KSGV bestuurslid.

Het onderzoek wordt gestuurd door de vraag hoe christelijke tradities worden getransformeerd in zowel religieuze als seculiere contexten en op het grensvlak daartussen. Hierbinnen wordt toegewerkt naar een sociologie van de zielzorg. Er is de afgelopen decennia een conglomeraat van situaties ontstaan waarin mensen een beroep op geestelijke verzorging kunnen doen. Hoe valt deze ontwikkeling te begrijpen en te verklaren tegen de achtergrond van de verschuivende verhoudingen tussen markt, staat en civil society?

De leerstoel heeft zich vooral gericht op:

1. Nadere verkenning van het veld, die allereerst leidde tot een bijdrage aan het afscheidssymposium van prof. dr. J.Z.T. Pieper en prof dr. M.H.F. van Uden en die zou uitmonden in een oratie op 11 september 2020. Vanwege de pandemie kon deze niet doorgaan. De nieuwe datum is 29 januari 2021.
2. De voorbereiding van twee onderzoeksaanvragen.
3. Gesprekken met kandidaten voor een promotietraject.

2. Onderzoeksactiviteiten

Het onderzoeksprogramma van de leerstoelhouder maakt binnen de Tilburg School of Catholic Theology deel uit van de onderzoekszuil ‘The Transformation of Religion in Late Modernity: the Case of New Catholicism’ en voerde als titel ‘Presence and Impact of Christianity in Liquid Modernity’. Het onderzoek wordt gestuurd door de vraag hoe christelijke tradities worden getransformeerd in zowel religieuze als seculiere contexten en op het grensvlak daartussen. Vier projecten maken hiervan deel uit:

- 1) De ontwikkeling van fluïde vormen van kerkzijn
- 2) De institutionele dynamiek van geestelijke verzorging en de ggz
- 3) De constructie van katholiek sociaal denken
- 4) Het gebruik van religie in populaire cultuur, met name in events en strips

In het kader van de leerstoelopdracht ligt het accent op het tweede project. Hierbinnen wordt toegewerkt naar een sociologie van de zielzorg. Opmerkelijk in Nederland is dat de afname van de mate waarin zielzorg in kerkelijk verband wordt beoefend, niet gepaard gaat met een afname van zielzorg in het algemeen. Niet alleen heeft het begrip ‘zingeving’ ingang gevonden in de beroepsstandaarden voor de gezondheidszorg en het sociaal werk, geestelijke zorg – of verzorging – wordt recentelijk zelfs van staatswege bij de mensen thuis aangeboden, voor zover zij horen tot drie specifieke categorieën: vijftig jaar of ouder, lijdend aan een levensbedreigende aandoening, of wonend in het aardbevingsgebied.

Daarnaast wordt geestelijke verzorging al langer gefinancierd vanuit collectieve middelen en aangeboden aan militairen, gedetineerden, ziekenhuispatiënten, bewoners van zorginstellingen (ouderen, jongeren, mensen met een beperking of die kampen met hun geestelijke gezondheid), cliënten van revalidatieklinieken, politieagenten en studenten in het hoger onderwijs. Er is kortom een conglomeraat van situaties ontstaan waarin mensen een beroep op geestelijke verzorging kunnen doen. Hoe valt deze ontwikkeling te begrijpen en te verklaren tegen de achtergrond van de verschuivende verhoudingen tussen markt, staat en civil society?

Op het terrein van geestelijke verzorging en geestelijk gezondheidszorg zijn het afgelopen verslagjaar vijf publicaties gerealiseerd (zie onder 8. Publicaties). Een bijdrage over theater na rampen is in voorbereiding (bundel *Disaster rituals* onder redactie van Marcel Barnard, Martin Hoondert, Mirella Klomp en Paul Post (Peeters, Leuven).

Daarnaast is gewerkt aan de oratie en aan twee onderzoeksaanvragen. De eerste (i.s.m. prof. dr. P.J. Achterberg (Tilburg School of Behavioral Studies) en dr. C. Oostdijk (RIVM) werd ingediend bij ZonMw voor het programma Covid-19, Maatschappelijke dynamiek: ‘De existentiële duiding van Corona en de receptie van officiële informatie onder diverse culturele categorieën’ Deze werd positief beoordeeld maar wegens het beperkte budget niet gehonoreerd. Het kwalitatieve onderdeel (interpretatie van

overheidscommunicatie vanuit zingevingsperspectief) wordt uitgevoerd binnen de eigen onderzoekstijd. Een voorstel voor publicatie in *Mens & Maatschappij* is goedgekeurd. Ook is een vergelijking met de overheidscommunicatie van de Duitse Bondsregering voorzien, mede met het oog op een publicatie (op verzoek) in een *Festschrift* voor prof. dr. Wolfgang Steck: *Theologie des Alltags* onder redactie van Christian Albrecht, Eberhard Hauschildt und Ursula Roth.

Een tweede mogelijke aanvraag is bestemd voor de verwachte oproep binnen het ZonMw-programma Zingeving en Geestelijke verzorging. Een eerste notitie ‘Naar een publieke ambulante zielzorg?’ is besproken met collega-onderzoekers van de verschillende universiteiten, de trekkers van het Valideringstraject landelijke onderzoeksagenda GV, en de projectleider Geestelijke Verzorging Thuis bij het ministerie van VWS. Op dit moment wordt gedacht aan drie werkpakketten: 1) een historisch-sociologische, internationaal vergelijkende, studie van ambulante geestelijke verzorging (macro); 2) veldstudies naar de organisatie van eerstelijns geestelijke verzorging, inclusief de rol van kerken en GGZ (meso); 3) een peiling van het levensbeschouwelijk gehalte van de gehanteerde modellen (micro). Uitwerking hangt mede af van mogelijke kandidaten om dit uit te voeren.

Verder lopen er nog twee projecten op het gebied van de populaire cultuur. Ten eerste een godsdienstsociologische veldstudie naar de Utrechtse St-Maartensparade, bestemd voor de publieksbundel: Els Rose (red.), *Gelukkige stad: Utrecht en St Maarten 899-2022*. Ten tweede een collectief project, met Pål Ketil Botvar (University of Agder (Noorwegen): *Religion in Comics*. Op de conferentie van de International Society for the Sociology of Religion (juli 2019) werden al vijf bijdragen gepresenteerd. Meer bijdragen worden verzameld. Geplande uitgave in reeks Religion in Popular Culture (Springer Verlag).

3. Promotiebegeleiding

A.J.A.M. (Toon) van Gestel MA, Meaning and reception of the Vatican II Declaration Gravissimum Educationis in the Netherlands (1965-2015)

Aanvraag: goedgekeurd (5 oktober 2016) voor opname in de Graduate School van de TST.

Promotie gepland: 2022.

Instelling: Tilburg University.

Promotoren: prof. dr. A.H.M. van Iersel en prof. dr. C.N. de Groot

Met drie kandidaten zijn verkennende gesprekken gevoerd. Die hebben nog niet geleid tot een concreet onderzoeksvoorstel.

4. Onderwijs

De leerstoelhouder gaf, of droeg bij aan, vijf reguliere cursussen.

- Pastoraat: systemische context (5 ects) (Master Theologie)
- Catholic Social Thought in Contemporary Society (6 ects) (Master Christianity & Society)
- Katholiek Sociaal Denken (6 ects) (Master Theologie en Universitaire Lerarenopleiding Godsdienst en Levensbeschouwing)
- Research & Hermeneutics: Empirical Methods (2 ects) (Master Christianity & Society)
- Concluding Essay (Premaster Christianity & Society) (6 ects)

Eerstgenoemde cursus, over de organisatorische inbedding van geestelijke verzorging en pastoraat, staat in direct verband met de leerstoel. Hiermee wordt bijgedragen aan de scholing van geestelijk verzorgers in beleidsmatige kwesties.

Beide cursussen over katholiek sociaal denken zijn indirect van belang, vanwege de reflectie op principes als menselijke waardigheid, solidariteit en *bonum commune*, die richtinggevend kunnen zijn voor de bevordering van geestelijke volksgezondheid in bredere zin.

Begeleiding thesis Huub Ruel 'Towards a Model of Business Diplomacy by Multinational Corporations based on Catholic Social Thought' (Master Christianity & Society) (verdediging: 1 juli 2020)

Beoordeling thesis Paulus Tilma, Caritas en het gezinsleven. Een kwalitatief onderzoek naar de plaats van caritas in het katholieke gezinsleven (Master Theologie) (n.t.b.)

Beoordeling thesis Maarten-Jan Stam, 'Analyzing Sarkon's Christian identity: Exploring religious identity in relation to civic education' (verdediging 30 september 2020)

5. In de media

Zomergesprek met Kees de Groot

9/07/20

Socioloog en theoloog prof. Kees de Groot wordt geïnterviewd door programmamaker Has Klerx over de 'liquidatie' van de (rooms-katholieke) kerk en over religie in onze 'vloeibare moderniteit'. Onder meer wordt dit geïllustreerd aan de hand van ontwikkelingen rondom geestelijke verzorging, christelijke spirituele centra en het seculiere theater. Verder wordt gesproken over zingeving gedurende de Corona-crisis en over de bijdrage van het katholiek sociaal denken als het gaat om de koers van de economie.

YouTube - Tilburg University - Studium Generale

56:49

<https://www.youtube.com/watch?v=oAiBw6dcckQ&list=PLIVzcfTvt5ur5vVkl6NXV2c90GWxq5O&index=4&t=436s>

Boekpresentatie 'Over de hardnekkige aanwezigheid van het christendom'

9/06/2020

Presentatie_podcast_K. de Groot

http://www.uitgeverijparthenon.nl/parthenon_goyvaerts.html

Laat je kussen door de Ene op Pinksteren

31/05/20

Lazarus, Web

<https://www.lazarus.nl/artikel/2020/05/laat-je-kussen-door-de-ene-op-pinksteren>

De Nieuwsverdieping S1E02

31/01/20

Mediaoptreden bij Omroep Tilburg in verband met het sluiten van één van twee Tilburgse kerken.

Omroep Tilburg, Web

<https://www.youtube.com/watch?v=ob3ZPpQw2EE&feature=youtu.be>

Nick Cave & Advent: Laten we blijven duwen totdat de hemel opengaat

23/12/19

Lazarus, Web

<https://www.lazarus.nl/artikel/2019/12/nick-cave-advent-laten-we-blijven-duwen-totdat-de-hemel-opengaat>

"Geestelijke verzorging kán niet neutraal zijn"

6/12/19

Katholiek Nieuwsblad, Print

Jan Brouwers

Godsvertrouwen en de waarde van context

1/12/19

WKO bulletin, Print

Marianne van Tricht; Lisanne Roosendaal

Interview met Kees de Groot en Nadine van Hierden

"Justitiepastoraat doorslaand succes"

28/10/19

Reformatorisch Dagblad, Web

<https://www.rd.nl/kerk-religie/justitiepastoraat-doorslaand-succes-1.1605214>

Is klimaactivisme een religie geworden?

12/10/19

Nu.nl, Web

06:46

<https://www.nu.nl/276700/video/is-klimaactivisme-een-religie-geworden.html>

Mijn Spelen Is Preken

9/10/19

<https://dominicanen.nl/2019/10/mijn-spelen-is-preken/>

6. Voordrachten en lezingen

- Bijdrage aan onderzoeksbijeenkomst Departement Praktische Theologie en Religiewetenschappen: Presence and Impact of Christianity in Liquid Modernity (21 Feb 2020)
- Workshop with storytelling 'Disaster Theater. Play when things go awry' (9 Nov 2019), Seminar KVAS (Departement Sociologie, Karel's Universiteit (Praag), 8/11/19 → 10/11/19 Pilsen, Tsjechië)
- Voordracht 'Justitiepastoraat: een doorslaand succes?' (25 Oct 2019). 70-jarig jubileum Rooms-Katholiek en Protestants justitiepastoraat: 'Van toegevoegde waarde'
- Voordracht 'Help! (I need somebody): Macht en afhankelijkheid in de geestelijke zorg' (27 Sep 2019). Symposium Magical Mystery Tour: Rndom levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid

7. Participatie in de wetenschappelijke-professionele infrastructuur

- Lid bestuur KSGV sinds ALV 2019
- Lid beoordelingscommissie proefschrift 'Gebroken verhalen aan de keukentafel. Over zingeving in de Nederlandse verzorgingsstaat' (V.M.H. Hölsgens; Universiteit voor Humanistiek). Verdediging: 12 Nov 2020

- Lid beoordelingscommissie proefschrift ‘In de strijd nabij: Nederlandse aalmoezeniers in militaire missies’ (B. van Dijk; Tilburg University). Verdediging: 1 Nov 2019
- Lid Commissie Erkennen en Waarderen (Tilburg University)
- Lid Ethical Review Board (Tilburg School of Catholic Theology)
- Ambassadeur Thomas More Stichting
- Adviesraad Studium Generale (Tilburg University)
- Member of the Council International Society for the Sociology of Religion / Société Internationale de sociologie des religions (2017-heden)
- Lid Werkgezelschap Godsdienstsociologie en - antropologie
- Lid Association for the Sociology of Religion (ASR)
- Lid European Sociological Association (RN Sociology of Culture; RC Sociology of Religion)
- Lid International Sociological Association (research committee Sociology of Religion)
- Lid International Academy of Practical Theology (IAPT)
- Lid Werkverband Kerkelijk Opbouwwerk (WKO)
- Lid Nederlandse Onderzoekschool voor Theologie en Religiewetenschap (NOSTER)
- Senior Kwalificatie Onderwijs (SKO) behaald
- Advies aan Dienst Justitiële Inrichten over onderzoek bijdrage geestelijke verzorging aan leefklimaat gedetineerden (uitmondend in Kaski Rapport <https://www.ru.nl/kaski/onderzoek/uitgevoerde-projecten/2019/virtuele-map-2019/onderzoek-bijdrage-geestelijke-verzorging/>)
- Lid Redactie Religie & Samenleving
- Reviewer voor Journal for Religion in Europe; Religions; Social Compass, Journal for the Scientific Study of Religion.
- Co rdinatorschap Master Christianity & Society (co-auteur ‘Zelfstudie’ en vertegenwoordiger voor NVAO-Visitatiecommissie)

8. Publicaties

2020

Groot, Kees de (2020). Justitiepastoraat: een doorslaand succes. In Ryan van Eijk, Theo W.A. de Wit, Reijer J. de Vries, Sjaak Körver (Eds.), *Liefde in tijden van detentie* (pp. 107-122). Wolf Legal Publishers (WLP).

Groot, Kees de (2020). The Economy and Religion: Two Worlds? Catholic Thoughts on the Spirit of Capitalism. Web publication/site, .
<https://www.moralmarkets.org/2020/the-economy-and-religion-two-worlds/>

Goyvaerts, Sam, Groot, Kees de, & Pieper, Jos (Eds.) (2020). *Over de hardnekkige aanwezigheid van het christendom*. (Utrechtse Studies; Vol. XXIII). Parthenon.

Groot, Kees de (2020). Verborgene aanwezigheid: een inleiding. In S. Goyvaerts, K. de Groot, & J. Pieper (Eds.), *Over de hardnekkige aanwezigheid van het christendom* (pp. 9-20). (Utrechtse Studies; No. XXIII). Parthenon.

http://www.uitgeverijparthenon.nl/inkijkexemplaar_goyvaerts.pdf

Groot, Kees de (2020). Help! (I need somebody): Macht en afhankelijkheid in de geestelijke gezondheidszorg. In *Magical mystery tour: Rondom levensbeschouwing en geestelijke volksgezondheid* (Vol. 2-95, pp. 11-40). KSGV.

Groot, Kees de (2020). Chaplaincy. In A. Possamai, & A. J. Blasi (Eds.), *The SAGE Encyclopedia of the Sociology of Religion* (Vol. 1, pp. 118-120). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781529714401>

Groot, Kees de (2020). Theology. In A. Possamai, & A. J. Blasi (Eds.), *The SAGE Encyclopedia of the Sociology of Religion* (Vol. 2, pp. 843-846). Sage Publications Ltd. <https://doi.org/10.4135/9781529714401>

Groot, Kees de, & Vellenga, Sipco (2020). Oligopoly dynamics in the Dutch penitentiary system. In J. Martínez-Arino, & A-L. Zwillig (Eds.), *Religion and Prison in Europe: A Contemporary Overview* (1 ed., Vol. 7). (Boundaries of Religious Freedom: Regulating Religion in Diverse Societies). Springer International Publishing.

Groot, Kees de (2020). Flourishing diversity: A response to Markus Davidsen. *NTT Journal for Theology and the Study of Religion*, 74(3), 271-276. <https://doi.org/10.5117/NTT2020.3.007.DEGR>

2019

Groot, Kees de (2019). Die Liquidation der Kirche: Erfahrungen und Impulse aus den Niederlanden. In P. Bubmann, K. Fechtner, K. Merzyn, S. A. Nitsche, & B. Weyel (Eds.), *Gemeinde auf Zeit: Gelebte Krichlichkeit wahrnehmen* (1 ed., pp. 118-126). (Praktische Theologie heute; No. 160). Verlag W. Kohlhammer.

Kienstra, Natascha & de Groot, Kees de (2019). [Review of the essay Willen sterven. Over de autonomie en het voltooide leven, P. van Tongeren, 2018]. *Algemeen Nederlands Tijdschrift voor Wijsbegeerte*, 111(3), 492-496.

Groot, Kees de (2019). [Review of the book Sociological noir. Irruptions and the darkness of modernity, K. Flanagan, 2017]. *Religie & Samenleving*, 14(1), 81-83.

Folkersma, Richard, Jochemsen, Henk, & Groot, Kees de (2019). Christelijke perspectieven op landbouw: Evaluatie van intensieve en eco-landbouw op basis van de reformatorische wijsbegeerte en de rooms-katholieke encycliek Laudato Si'. *Radix*, 45(2), 84-98.

Groot, Kees de, & Vellenga, Sipco (2019). Securitization, Islamic chaplaincy, and the issue of (de)radicalization of Muslim detainees in Dutch prisons. *Social Compass*, 66(2), 224-237. <https://doi.org/10.1177/0037768619833313>

Groot, Kees de (2019). The Challenge of a Church Going into Liquidation. *Irish Theological Quarterly*, 84(4), 409-423. [0021140019872340]. <https://doi.org/10.1177/0021140019872340>